

Csizmadia Ervin

Büszkeség és a bal ítélete

Október 23-án a Fidesz elnöke, országzászlót avatva Nagytétényben mondott beszédet, egy héttel később pedig a volt miniszterelnök tartott szónoklatot az MSZP húsz éves jubileumán. A két beszédben váratlan módon ezúttal látszólag több hasonlóság is mutatkozott. Formai értelemben például mindkét szónok szokatlanul emelt hangot használva bizonygatta a politikai ellenfele által megtestesített vélt vagy valós veszélyeket. Orbántól megszokhattuk az emelet hangú szónoklást, ám a politikától fél éve visszavonult Gyurcsány a korábbiakban nem mondott ilyen tónusú, ennyire felszórólt frekvenciájú beszédet. Tartalmi értelemben – az elsődleges szinten legalábbis - mindketten a *harc* motívumára helyezték a hangsúlyt, noha Orbán a harcot inkább védekezésként, Gyurcsány inkább támadásként definiálta.

Ami a Fideszt illeti, érthető, hogy megengedheti magának a „védekezés” luxusát, vagy másképpen: a harcra való *felkészülést*. Érdekes módon a Fidesz elnöke beszédében nem is a választásokig tartó küzdelemre, mint inkább az azt követően megvívandó harcra fókuszált, nyíltan azt sugallván ezzel a beállítással, hogy a választásoknak igazából már nincs is tétje, az hónapokkal a választások előtt már eldőlt. Ugyanakkor Orbán nem mulasztotta el, hogy felhívja hallgatósága figyelmét a választások *utáni* éberségre, arra, hogy vigyázni kell: az MSZP egyáltalán nem nyugszik majd bele hatalmi pozíciójának elvesztésébe, s a Fidesznek egy roppant kemény ellenzékkal kell számolnia. Ezzel a retorikával Orbán egy korábbi, épp elégszer bírált szlogent melegített fel: az egészségpályás letámadást. Emlékezzünk csak: a baloldal ezt arrogáns terjeszkedésként, az állam politikai célú felhasználásaként értelmezte, miközben a Fidesz – nem kis fricskát mutatva – a baloldali túlhatalommal szembeni védekezésként aposztrofálta. Most dettó. Ha a választásokon – sugalmazta Orbán – a baloldalnak nem is marad kormányzati hatalma, de marad neki számos egyéb fajta hatalma, s ezzel az informális (a Fidesz előszeretettel mond hálózati) hatalommal szemben a Fidesznek továbbra is védekeznie kell.

Nyilvánvaló, hogy a még Gyurcsány miniszterelnöki idejében kialakult koreográfia szerint a volt miniszterelnök beszéde (megint csak első ránézésre) Orbánéra rímelt. A politikába hosszú idő után – de úgy tűnik, nem végleg – visszatérő ex-kormányfő két ponton (s éppen azokon, amelyeket az imént kiemeltünk) támadta elsősorban Orbán beszédét: először azt a tételt, hogy a Fidesz csak védekezik; másodsor azt, hogy a választás már eldőlt. Nyilvánvaló, hogy a

maga szempontjából mindkét támadási pont kiválasztása jogos: hogyan is ismerhetné el egy kormányzó párt azt a diagnózist, amit az ellenzék vezére ad? Ráadásul akkor, ha az ellenzék vezére e megjegyzésekkel a „futottak még” kategóriába akarná sorolni a baloldalt? Jogos tehát a rá való reagálás, de egyáltalán nem mindegy, hogy milyen lesz a cáfolat.

Először: a Fidesz védekezéséről szóló orbáni tétel cáfolatára Gyurcsány az itt és most végveszélyt jelentő, agresszívan, sőt ragadozó módjára támadó Fidesz képével operál. Benyomásunk szerint az elmúlt hónapokban a Fidesz eléggé vigyázott arra, hogy ne kövessen el olyan hibát, ami agresszívnek vagy támadónak tünteti fel. Természetesen a Fidesz csípőből mindent kontrázott, amit a kormány(párt) javasolt, de ez még távol van a ragadozástól. A csípőből tüzelő, ám azért kiszámítható és a ragadozó (értsd: antidemokratikus és részben antiszemita) Fidesz közötti ellentmondás feloldására a szónok érdekes verbális eszközt választ: a Fideszt sok-sok ezer Molnár Oszkár potenciális pártjaként festi le, felvázolva a minimum sajátos megállapításokat tevő képviselő meghatványozódásából fakadó veszélyeket a demokratikus politikai közösségre. Másodszor: egy ilyesféle módon kreált Molnár Oszkár Párttal szemben megszületik a „demokraták, ébresztő” felszólítás. A felszólítás célja, hogy Orbánnak a választások utánra irányuló diskurzusát megtörve a diskurzust a választások előtti térbe vigye vissza, és erről meg is győzze az MSZP csüggedő táborát.

Néhány elemző felhívta már a figyelmet egy ilyen hangvétel és tartalom MSZP-re irányuló kockázataira, például arra, hogy a nem túlságosan népszerű ex-miniszterelnök mostani szónoklata tovább radikalizálhatja a Fidesztől jobbra álló, Gyurcsány nélkül sem túlságosan békés radikáljobbaldalt. Meglehet, hogy Gyurcsány Ferenc „visszatérése” kiváltja ezt a hatást, de ama másikat, a Fidesz radikalizálódását bajosan. Orbán Viktor pártja jó ideje nem veszi fel az eléje dobott kesztyűt, sőt az elmúlt időszakban számos alkalommal elhatárolódott a Jobbiktól. Más kérdés, hogy a Fidesz ez irányban tett lépései nem elégítik ki a baloldalt, amelynek immáron egyik fő támadási fegyvere a Molnár Oszkár Párt „szörnyeteg” mivoltának bizonygatása.

De mielőtt elmerülnénk a két beszéd egymásra rímeléséből fakadó tanulságok sorolásában, tételezzük fel, hogy Gyurcsány beszédének ezúttal mégsem az a fő üzenete, ami elsőre annak látszik. Azaz bármennyire is csábító, mégsem a „demokraták, ébresztő” felhívás a fősodor. Ahhoz, hogy erre a másik üzenetre ráleljünk, szempontot kell váltanunk, és Gyurcsány mostani beszédét nem Orbáné, hanem saját őszi beszéde mellé kell állítanunk. Ha ezt tesszük, sok minden más megvilágításba kerül, s előtűnik a mostani beszéd uralkodó tónusa: az *önkritika*.

A tévedések elkerülése végett korántsem olyasféle önkritika, amit az ellenzék elvárt volna tőle. Gyurcsány – érthető okokból – nem saját kormányzati teljesítményért kért elnézést, hanem teljes őszi helyzetértékelésért. Nem idézzük ama beszéd unalomig ismert, az MSZP-t nem éppen rózsaszínben feltüntető passzusait. A „hazudtunk”, „böszmék voltunk” stb. akkori helyzetértékelésével szemben kifejezett önkritikának kell felfognunk a szónok mostani helyzetértékelését, amely szerint az MSZP-nek ma *büszkének* kell lennie elmúlt 7-8 éves kormányzati teljesítményért. Valamelyik nem stimmel: vagy az őszi, vagy a mostani. Ha már Őszdön is büszkének kellett volna lenni, miért zárporozott oly annyira a kritika a „balfékek gyülekezeteként” kezelt hallgatóságához? Ha viszont Őszöd értékelése ma is megáll, miképpen lehet – s éppen Gyurcsánynak – az MSZP büszkeségről beszélnie?

Az ellentmondásnak azonban van feloldása, s talán éppen ez vezet el Gyurcsány jövőbeli szerepének értelmezéséhez. A közélet e tekintetben eddig találgatásokra hagyatkozott: egyik része szerint a volt kormányfőnek végleg befellegzett, a másik ellenben úgy vélte, hogy csak tudatosan kivár. A beszéd orientáló ennek az őszi kitalálásnak az eldöntésében. Logikailag nézve, ha Gyurcsány Ferenc valamikor vissza akar térni a politika első vonalába, tabula rasát kell csinálnia, mert már nem lesz elég neki a 2004-2006 közötti – valóban kolosszális – teljesítmény megisméltlése. Akkor Gyurcsány nagyon vert helyzetből egy második ciklusra is hatalomban tartotta a pártot, s ez a tényleg komoly teljesítmény roppant erős legitimitást adott neki. Nem feltétlenül mindenkit, de azért uralni tudta a rendkívül szerteágazó, érdekektől szabdalt párthierarchiát. Csakhogy az őszi beszéd nyilvánosságra kerülésével, majd az azt követő időkben a párthierarchia visszatámadott, s megakasztotta egy karrier felívelését. 2006 nyara óta Gyurcsánynak két választása van: vagy elfogadja, hogy csakis a párthierarchián keresztül vezet az út, vagy új pártot alapít.

Látható módon az utóbbit nem akarja, marad tehát számára az előbbi, amihez a nyilvános vezeklésen keresztül vezet az út. A Fidesz ostromozása, az ellene való harci kürtök megfújása mögött tehát egy sokkal mélyebb, egyúttal távlatosabb üzenet húzódik meg: az ex-miniszterelnök „megtanulta” az MSZP-t, s beismeri, hogy 2006-ban súlyos hibázott. Úgy látszik, hogy a „büszke baloldal” az a dobantó, amelyről elrugaszkozhat. A „ragadozó jobboldal” ehhez csak kellően nyomatékos ellenpont.